

УДК 378.014.6:373.3.011.3-051

DOI: 10.36550/2415-7988-2024-1-214-292-295

**РАДІУК Інна Володимирівна –**

доктор філософії, старший викладач

кафедри теорії і методики початкової освіти

Волинського національного університету імені Лесі Українки

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-1937-4195>

e-mail: Radiuk.Inna@vnu.edu.ua

## СТРУКТУРА ТА ЗДІЙСНЕННЯ МОНІТОРИНГУ ЯКОСТІ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ В ОСВІТНЬОМУ СЕРЕДОВИЩІ УНІВЕРСИТЕТУ

*У статті обґрунтовано теоретичні аспекти та значимість організації системи забезпечення якості освіти у закладах вищої освіти, що здійснюють підготовку вчителів початкової школи. Аналіз наукових досліджень дозволив з'ясувати, що освітнє середовище університету є змодельованою та спеціально організованою системою, структура і складники якої дозволяють досягати цілей та завдань розвитку системи забезпечення якості освіти. З'ясовано, що дослідники питання якості вищої освіти пропонують використовувати чотири напрями моніторингу у системі вищої освіти: моніторинг відповідності визначеним стандартам; моніторинг результатів освітнього процесу; моніторинг навчальних досягнень студентів; моніторингу організації та перебігу освітнього процесу. Охарактеризовано види та функції моніторингу забезпечення якості освіти. Досліджено взаємозв'язок управлінських функцій в системі ЗВО та завдань моніторингу якості освітніх послуг, а саме: моделювання, організація, діагностика, контроль, корекція. З'ясовано, що кожна функція управління та діяльності ЗВО є підґрунтям для складових процесу моніторингу. Автором обґрунтовано етапи проведення моніторингових досліджень, визначено особливості процедури організації системи забезпечення надання якісних освітніх послуг в контексті підготовки майбутніх учителів початкової школи. Встановлено, що здійснення моніторингу якості освіти у ЗВО передбачає дослідження усіх аспектів функціонування його освітнього середовища. Зокрема: аналізу освітніх програм і навчальних планів, актуальності та необхідності постановки нових цілей і завдань дидактичного процесу; організації його провадження та матеріально-технічного забезпечення; налагодження зворотного взаємозв'язку зі здобувачами освіти; стимуляцію професійного розвитку науково-педагогічного персоналу; переорієнтацію контролюючих функцій на дієвий аудит; упровадження нових форм педагогічних методик і технологій організації освітнього процесу; налагодження тісних контактів зі стейкхолдерами. Проаналізовано, систематизовано та узагальнено практичний досвід впровадження системи забезпечення якості освіти у педагогічних ЗВО. Визначено перспективні шляхи управління системою якості освітніх послуг.*

**Ключові слова.** Моніторинг якості освіти, майбутній учитель початкової школи, освітній процес, професійна підготовка, освітній процес у ЗВО.

**RADIUK Inna Volodymyrivna –**

Ph.D. (Pedagogy), Subject Areas Educational, Pedagogical Sciences, Senior Lecturer at the Department of Theory and Methods of Primary Education, Lesya Ukrainka Volyn National University

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-1937-4195>

e-mail: Radiuk.Inna@vnu.edu.ua

## STRUCTURE AND IMPLEMENTATION OF MONITORING THE QUALITY OF TRAINING OF FUTURE PRIMARY SCHOOL TEACHERS IN THE EDUCATIONAL ENVIRONMENT OF THE UNIVERSITY

*The article substantiates the theoretical aspects and importance of organizing a quality assurance system in higher education institutions that train primary school teachers. The analysis of scientific research has revealed that the educational environment of the university is a modeled and specially organized system, the structure and components of which allow achieving the goals and objectives of the development of the quality assurance system. It has been found that researchers on the quality of higher education propose to use four monitoring models in the higher education system: an information model of compliance with certain standards; a model for monitoring the results of the educational process; a model for monitoring student achievement; a model for monitoring the organization and course of the educational process. The types and functions of monitoring the quality of education are characterized. The relationship of managerial functions in the system of higher education with the tasks of monitoring the quality of educational services, namely: modeling, organization, diagnosis, control, correction, is investigated. It has been found that each function of management and activity of a higher education institution is the basis for the components of the monitoring process. The author substantiates the stages of monitoring research, identifies the peculiarities of the procedure for organizing a system for ensuring the provision of quality educational services in the context of training future primary school teachers. It has been established that monitoring the quality of education in a higher education institution involves the study of all aspects of the functioning of its educational environment. In particular: analysis of educational programs and curricula, relevance and necessity of setting new goals and objectives of the didactic process; organization of its implementation and logistical support; establishing feedback with students; stimulation of professional development of scientific and pedagogical staff; reorientation of control functions to effective audit; introduction of new forms of pedagogical methods and technologies for organizing the educational process; establishing close contacts with stakeholders. The practical experience of implementing the system of quality assurance in pedagogical higher education institutions is analyzed, systematized and generalized. Promising ways to manage the quality of educational services are identified.*

**Key words.** Monitoring of the quality of education, future primary school teacher, educational process, professional training, educational process in higher education institutions.

**Постановка та обґрунтування актуальності проблеми.** Розвиток суспільства потребує підготовки конкурентоздатних фахівців, які зможуть реалізуватися в умовах здійснення економічних та соціальних реформ. Особливої актуальності набуває питання якості професійної підготовки у ЗВО в умовах євроінтеграції та активізації міграційних процесів. Сьогоднішні українські здобувачі освіти мають відповідати світовим вимогам щодо результатів навчання. Такий стан речей зумовлює не лише перегляд змістового та методичного наповнення освітніх програм, але й системний моніторинг та аналіз виконання поставлених перед студентським та викладацьким колективами завдань. У даному контексті актуальності набуває питання підвищення якості вищої освіти в Україні з урахуванням вимог стейкхолдерів. Припускаємо, що якість освітніх послуг регламентується її відповідністю наявним стандартам освіти та прогнозуванням перспективних шляхів її розвитку в умовах ефективних управлінських рішень.

Незважаючи на значні дослідження щодо моніторингу якості освіти в закладах вищої освіти України, недостатньо вивченим залишається питання щодо принципів, виявлення чинників та критеріїв якості вищої освіти, механізмів моніторингу та методики його здійснення, зокрема на освітніх програмах, що готують майбутніх учителів початкової школи. Також недостатньо розроблені ефективні аналітико-діагностичні технології здійснення зворотного зв'язку. Водночас, регулярне проведення моніторингу ще не стало складовою системи професійної підготовки майбутніх фахівців.

#### **Аналіз останніх досліджень і публікацій.**

Аналіз наукового доробку вчених із окресленої проблематики свідчить, що моніторинг якості освіти набув широкого застосування у вітчизняних та зарубіжних освітніх системах. Так, у педагогічній теорії й практиці існує низка визначень поняття моніторингу, що стосуються його змісту. Зокрема, О. Горбачова, Г. Грай, О. Перехейда, Н. Титаренко, В. Ткаченко трактують моніторинг як засіб ефективного управління якістю освіти [2, с. 6]. Вчені Л. Миронець, І. Шаповал, Т. Чернецька та ін. розглядають моніторинг як засіб вивчення стану викладання навчальних дисциплін у закладі освіти [5, с. 17]. Дослідження В. Зінченко свідчать, що означена категорія передбачає залучення представників усіх суб'єктів навчального процесу до моніторингової діяльності, їхньою готовністю та вмотивованістю до оцінки якості навчального процесу та ефективності власної управлінської діяльності, удосконаленням всіх рівнів системи управління якістю навчального процесу в напрямку розподілу обов'язків та закріплення відповідальності за забезпечення якості окремих компонентів навчального процесу та формування компетентності майбутніх фахівців [4, с. 25]. Вчені І. Анненкова, Л. Крамаренко розглядають моніторинг як форму організації збору, збереження, оброблення та поширення інформації про діяльність освітньої системи, котра забезпечує неперервне спостереження за її станом і

прогнозування розвитку цієї системи [1, с. 4]. Спільним у всіх наукових розвідках щодо моніторингових процесів у ЗВО є те, що впровадження моніторингу дозволяє досягати запланованих освітньою програмою, цілей та результатів.

**Мета статті** полягає в аналізі теоретичних та практичних засад здійснення моніторингу якості освіти майбутніх учителів початкової школи в освітньому середовищі університету.

**Виклад основного матеріалу дослідження.** Науковий пошук у цьому напрямку свідчить, що вітчизняні ЗВО досить активно впроваджують у свою діяльність різні моделі забезпечення якості освіти, про що свідчать розроблені ними нормативні документи. Здебільшого це внутрішні положення, що визначають управління якістю освітнього процесу як цілеспрямований, комплексний, узгоджений процес керівництва основними складовими елементами освітнього процесу, що має на меті досягнення найоптимальнішого та збалансованого співвідношення результатів освіти наявним вимогам, нормам, стандартам та очікуванням.

Щодо терміну «моніторинг», то цей процес трактується як система збирання інформації про стан освіти, з метою встановлення відповідності фактичних результатів освітньої діяльності її заявленим цілям, оцінювання причин відхилень від них, прогнозування на підставі отриманих об'єктивних даних динаміки й основних тенденцій її розвитку, розроблення науково обґрунтованих рекомендацій для прийняття ефективних управлінських рішень у напрямі підвищення її якості, функціонування освітньої системи у конкретному закладі та галузі освіти загалом [6, с. 15].

Учені одностайні у тому, що моніторинг як процес поєднує усі види контролю й оцінювання результатів навчання суб'єктів, упорядковує об'єкти, передбачає необхідність розробки критеріїв якості, засобів оброблення даних, аналітичне осмислення та їхнє подальше використання з метою впливу як на якісний рівень професійної діяльності освітан, так і на ефективність освітнього процесу. Предметом моніторингового дослідження професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів є методичні та організаційні інновації щодо їхнього впливу на якісні характеристики результату; засвоєння здобувачами освіти предметних знань; створені в попередні роки освітніх програм; розроблені дидактичні матеріали; апробовані навчальні та діагностичні методики; організаційні форми проведення методичної роботи [3, с. 10].

Аналіз розвитку систем управління якістю дозволяє скласти загальне враження про досягнення в галузі вдосконалення якості, уявлення про основні напрями розвитку цих систем, використовувати ці знання та досвід у сфері освіти. Згідно рекомендацій державної служби якості освіти, Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти, обов'язковими складовими системи забезпечення якості освіти є: система забезпечення якості в ЗВО (внутрішня система забезпечення

якості освіти); система зовнішнього забезпечення якості освіти; система забезпечення якості в діяльності органів управління та установ, що здійснюють зовнішнє забезпечення якості освіти.

В контексті професійної підготовки майбутніх учителів початкової школи система забезпечення якості в ЗВО (внутрішня система забезпечення якості освіти) обов'язково включає: стратегію (політику) та процедури забезпечення якості освіти; систему та механізми забезпечення академічної доброчесності; оприлюднені критерії, правила і процедури оцінювання здобувачів освіти; оприлюднені критерії, правила і процедури оцінювання педагогічної (науково-педагогічної) діяльності педагогічних та науково-педагогічних працівників; оприлюднені критерії, правила і процедури оцінювання управлінської діяльності керівних працівників закладу освіти; забезпечення наявності необхідних ресурсів для організації освітнього процесу, в тому числі для самостійної роботи здобувачів освіти; забезпечення наявності інформаційних систем для ефективного управління закладом освіти; створення в закладі освіти інклюзивного освітнього середовища, універсального дизайну та розумного пристосування; інші процедури та заходи, що визначаються спеціальними законами або документами закладу освіти. Структуру системи внутрішнього забезпечення якості вищої освіти формує університетська спільнота, а саме: факультет, структурні підрозділи, науково-педагогічний персонал, здобувачі освіти, представники адміністрації і допоміжних служб університету, які діють у рамках своїх повноважень.

Ефективність функціонування вищезазначених систем обумовлена дотриманням ЗВО певних принципів. Досліджуючи нормативну документацію Європейського простору вищої освіти (ЄПВО) у напрямі забезпечення її якості, зауважено й узагальнено низку принципів внутрішнього й зовнішнього забезпечення якості вищої освіти, які адаптовано до проблеми забезпечення якості освіти майбутніх учителів початкових класів та здійснення процесу моніторингу.

*Принцип первинної відповідальності* полягає у тому, що на ЗВО покладається основна відповідальність за якість наданих освітніх послуг для майбутніх учителів початкових класів і за сам процес забезпечення цієї якості на практиці.

*Принцип відповідності* передбачає забезпечення якості професійної підготовки, що передбачає розробку освітніх програм таким чином, щоб вони відповідали визначеним для них цілям, включаючи заплановані результати навчання. На практиці цей принцип полягає у дотриманні ЗВО стандарту вищої освіти, зокрема стандарту вищої освіти першого бакалаврського рівня за спеціальністю 013 «Початкова освіта».

*Принцип розвитку* сприяє розвитку культури якості освіти в цілому, професійному розвитку науково-педагогічного персоналу, освітній культурі майбутніх учителів початкових класів, впровадженню інноваційних методик та передових

педагогічних практик; вдосконалення процедур, і нормативних документів, інформування усіх учасників освітнього процесу.

*Принцип врахування* забезпечує необхідність постійного розвитку й удосконалення якості освітньої програми 013 «Початкова освіта» з урахуванням потреб і запитів стейкхолдерів, інтересів та очікувань здобувачів освіти.

Практична реалізація моніторингу якості освітньої діяльності включає такі напрями: моніторинг змісту освітньої діяльності; моніторинг ресурсів освітньої діяльності; моніторинг процесу освітньої діяльності; моніторинг результатів освітньої діяльності. Моніторинг передбачає як самооцінку закладу вищої освіти, так і оцінку діяльності закладу здобувачами освіти, випускниками, роботодавцями, а також міжнародними рейтинговими агенціями. Зовнішній контроль якості освітньої діяльності забезпечується процедурами акредитації освітніх програм та ліцензування освітньої діяльності.

Зупинимось детальніше на аналізі критеріїв оцінювання якості вищої освіти, що ґрунтуються на таких складових моніторингу:

- ресурсне забезпечення освітнього процесу: матеріально-технічне обладнання закладу вищої освіти, забезпечення навчально-методичними матеріалами, бібліотечне забезпечення освітнього процесу, якісний склад науково-педагогічних працівників;

- освітній процес: навантаження науково-педагогічних працівників, структурування змісту освітніх програм відповідно до сучасного розвитку науки, обсяги кредитів ЄКТС для певного рівня підготовки фахівців, змістове наповнення освітніх компонентів, активізація навчальної діяльності здобувачів вищої освіти, організаційна діяльність;

- результативність освітньої системи: досягнення здобувачів вищої освіти з професійних дисциплін, кількість випускників, які працевлаштувалися, тощо.

Система управління якістю вищої освіти має на меті гарантувати надання університетом якісної багаторівневої освіти, підготовку конкурентоспроможних фахівців, наукових та науково-педагогічних кадрів.

Таким чином, на підставі аналізу наукового доробку вчених та практичного досвіду ЗВО, можна узагальнити, що кінцевим результатом побудови та впровадження в освітнє середовище ЗВО системи забезпечення якості освіти є низка певних показників, котрі мають отримувати та аналізувати університети з метою моніторингу якості освіти майбутніх учителів початкових класів. А саме:

- навчальні досягнення здобувачів освіти та показники їхньої успішності;

- можливості випускників педагогічного ЗВО влаштуватися на роботу за фахом – затребуваність на ринку праці, впровадження дуальної форми освіти;

- задоволеність здобувачів освіти освітньо-професійною програмою та освітніми

компонентами, які вони опановують у освітньому середовищі університету;

- ефективність роботи викладачів – навчально-методична, педагогічно-практична, науково-дослідницька, організаційна;
- наявність матеріальної бази, навчальних ресурсів для реалізації освітніх компонентів програми підготовки майбутніх учителів початкових класів.

**Висновки та перспективи подальших розвідок напрямку.** Підсумовуючи, зазначимо, що питання моніторингу якості вищої освіти є відносно малодослідженим, а технологія його здійснення потребує детальнішої розробки та постійного вдосконалення відповідно до вимог суспільства. Проблема якості підготовки майбутніх учителів початкових класів є складовою якості усього освітнього процесу в університеті, проте має низку специфічних особливостей, які означені стандартом за спеціальністю 013 «Початкова освіта». Ефективність функціонування системи надання якісних освітніх послуг в цілому забезпечується дотриманням певних базових принципів організації освітнього процесу як от: первинної управлінської відповідальності університету за якість професійної підготовки, відповідності, розвитку культури якості освіти в цілому та врахування потреб і запитів стейкхолдерів, інтересів та очікувань здобувачів освіти. Окреслені засади стосуються здебільшого управлінських та організаційних моментів, проте підготовка вчителів початкових класів передбачає низку специфічних аспектів. Дослідження таких аспектів та їх врахування при плануванні освітнього процесу, що безпосередньо впливає на якість освіти, становить перспективу подальших наукових розвідок.

**СПИСОК ДЖЕРЕЛ**

1. Анненкова І. Критерії і показники якості освіти у ВНЗ. URL: [https://scienceandeducation.pdpu.edu.ua/doc/2011/8\\_2011/1.pdf](https://scienceandeducation.pdpu.edu.ua/doc/2011/8_2011/1.pdf)
2. Грай Г. Використання засобів автотестування в поточному оцінюванні. *Заступник директора школи*. 2017. № 3. С. 24–42.
3. Зарудня О. Блочно-змістові складові моніторингу професійної діяльності вчителя початкової школи. *Початкова школа і сучасність*. 2017. № 8. С. 10–12.

4. Зінченко В. Модель моніторингу якості навчального процесу у вищому навчальному закладі. *Освіта та педагогічна наука*. 2013. № 3. С. 16–26.

5. Шаповал І. Здійснюємо моніторинг ефективності роботи вчителя. *Заступник директора школи*. 2017. № 3. С. 17–23.

6. Швардак М. Моніторинг якості освіти: концепти лекцій Мукачєво: МДУ, 2020. 108 с.

**REFERENCES**

1. Annienkova, I. Kryterii i pokaznyky yakosti osvity u VNZ. [Criteria and indicators of the quality of education in a higher educational institution] URL: [https://scienceandeducation.pdpu.edu.ua/doc/2011/8\\_2011/1.pdf](https://scienceandeducation.pdpu.edu.ua/doc/2011/8_2011/1.pdf) [in Ukrainian]
2. Hrai, H. (2017). Vykorystannia zasobiv avtomonitorynhu v potochnomu otsiniuvanni. [Use of self-monitoring tools in current assessment]. *Zastupnyk dyrektora shkoly*. № 3. S. 24–42. [in Ukrainian]
3. Zarudnia, O. (2017). Blochno-zmistovi skladovi monitorynhu profesiinoi diialnosti vchytelia pochatkovoї shkoly. [Block-content components of monitoring the professional activity of an elementary school teacher]. *Pochatkova shkola i suchasnist*. № 8. S. 10–12. [in Ukrainian]
4. Zinchenko, V. (2013). Model monitorynhu yakosti navchalnoho protsesu u vyshchomu navchalnomu zakladi. [A model of monitoring the quality of the educational process in a higher educational institution.] *Osvita ta pedahohichna nauka*. № 3. S. 16–26. [in Ukrainian]
5. Shapoval, I. (2017). Zdiisniuemo monitorynh efektyvnosti roboty vchytelia. [We monitor the effectiveness of the teacher's work]. *Zastupnyk dyrektora shkoly*. № 3. S. 17–23. [in Ukrainian]
6. Shvardak, M. (2020). *Monitorynh yakosti osvity: konspekty lektsii Mukachevo* [We monitor the effectiveness of the teacher's work]: MDU. 108 s. [in Ukrainian]

**ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА**

**РАДІУК Інна Володимирівна** – доктор філософії, старший викладач кафедри теорії і методики початкової освіти Волинського національного університету імені Лесі Українки.

*Наукові інтереси:* професійна підготовка майбутніх учителів початкових класів.

**INFORMATION ABOUT THE AUTHOR**

**RADIUK Inna Volodymyrivna** – Ph.D. (Pedagogy), Subject Areas Educational, Pedagogical Sciences, Senior Lecturer at the Department of Theory and Methods of Primary Education, Lesya Ukrainka Volyn National University.

*Scientific interests:* professional training of future primary school teachers.

*Стаття надійшла до редакції 17.04.2024 р.*

УДК: 37.091.4

DOI: 10.36550/2415-7988-2024-1-214-295-299

**ДЯЧИК Наталія Юрївна** – аспірант кафедри педагогіки та інноваційної освіти Національного університету «Львівської політехніки»  
 ORCID: <https://orcid.org/0009-0005-1337-9982>  
 e-mail: nataliia.y.dychyk@lpnu.ua

**ПРИНЦИПИ ФОРМУВАННЯ ПЕДАГОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ПСИХОЛОГІВ: ІНТЕГРАТИВНИЙ ПІДХІД**

*Характеристика основної теми. Для формування педагогічної компетентності сучасного психолога необхідна когнітивна основа, суттєвим компонентом якої є педагогічні знання. Інтеграція педагогічних знань і умінь психолога передбачає орієнтацію не лише на сучасний, але й на майбутній розвиток особистості з урахуванням глобальних тенденцій розвитку науки та освіти. Проблема. На сучасному етапі в психологічній освіті можливості педагогічних знань та умінь використовуються далеко не повністю. Аналіз стану практики показує, що педагогічні дисципліни викладаються ізольовано, водночас виявлено чітке зростання позитивного ставлення студентів до вивчення педагогічних дисциплін. Мета статті –*